

KINH NGHIỆM CỦA MỘT SỐ QUỐC GIA TRÊN THẾ GIỚI VỀ THU HỒI TÀI SẢN THAM NHŨNG VÀ KHUYẾN NGHỊ VẬN DỤNG ĐỐI VỚI VIỆT NAM¹

Đồng Thị Kim Thoa²
Nguyễn Hoàng Chi Mai³

Tóm tắt: Thu hồi tài sản do phạm tội mà có, trong đó có thu hồi tài sản tham nhũng là một trong những vấn đề trọng tâm được chú trọng nghiên cứu ở Việt Nam hiện nay, cả về lý luận và thực tiễn, xuất phát từ yêu cầu tiếp tục hoàn thiện chính sách, pháp luật về phòng, chống tham nhũng và giải quyết các vụ án liên quan đến tham nhũng. Với khuôn khổ hạn chế về dung lượng của bài viết, tác giả tích hợp kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới về sử dụng các phương thức thu hồi tài sản tham nhũng và nêu khuyến nghị vận dụng đối với Việt Nam.

Từ khóa: Thu hồi tài sản tham nhũng; kinh nghiệm; một số nước trên thế giới.
Nhận bài 12/4/2023. Hoàn thành biên tập: 15/4/2023. Duyệt đăng: 24/4/2023.

Abstract: Withdrawal of illegally-assessed property including withdrawal of corrupt assets is one of important issues to be studied in Vietnam recently in terms of theoretical and practical aspects. That comes from the requirement of refining laws and policies on precaution and prevention of corruption and settlement of corruption-related cases. In the article, the author withdraws experiences from some countries in the world on using method of withdrawing corrupt assets and proposes recommendations for Vietnam.

Keywords: Withdrawal of corrupt assets; experiences; some countries in the world.
Date of receipt: 12/4/2023. Date of revision: 15/4/2023. Date of approval: 24/4/2023.

1. Tổng quan về các phương thức thu hồi tài sản tham nhũng theo khuôn khổ pháp lý quốc tế

1.1. Khái niệm về thu hồi tài sản tham nhũng

Theo quy định tại Chương V (từ Điều 51 đến Điều 59) Công ước năm 2003 của Liên hợp quốc về chống tham nhũng (*United Nations Convention against Corruption - viết tắt là UNCAC 2003*)⁴, thu hồi tài sản tham nhũng (*asset recovery*) là quá trình xác định, truy tìm, phong tỏa, tạm giữ, tịch thu nhằm trả lại tài sản tham nhũng cho các chủ sở hữu hợp pháp của nó⁵. Theo nghiên cứu của Ngân hàng Thế giới (*World Bank*) và Cơ quan

phòng, chống ma túy và tội phạm của Liên hợp quốc (*United Nations on Drugs and Crime - viết tắt là UNODC*), thu hồi tài sản tham nhũng còn bao gồm “quản lý những tài sản đã được trả lại” (*management of returned assets*)⁶ để đảm bảo những tài sản này được sử dụng minh bạch, hiệu quả. Trên cơ sở đó, chúng ta có thể nêu định nghĩa: Thu hồi tài sản do tham nhũng là quá trình xác định, truy tìm, phong tỏa, tạm giữ, tịch thu và quản lý những tài sản do tham nhũng mà có theo các trình tự, thủ tục luật định nhằm sung công quỹ hoặc trả lại cho chủ sở hữu, người quản lý hợp pháp của tài sản đó.

¹ Bài viết nằm trong khuôn khổ đề tài nghiên cứu khoa học cấp Bộ “Cơ sở pháp lý, trình tự, thủ tục thu hồi tài sản bị thất thoát, chiếm đoạt trong các vụ án hình sự về tham nhũng, kinh tế theo yêu cầu cải cách tư pháp và phòng, chống tham nhũng ở Việt Nam” theo Quyết định số 438/QĐ-BTP ngày 22 tháng 3 năm 2022 của Bộ trưởng Bộ Tư pháp.

² Tiên sỹ, Phó Giám đốc Trung tâm liên kết đào tạo luật sư thương mại quốc tế, Học viện Tư pháp.

³ Cử nhân, Viện Chiến lược và Khoa học Pháp lý, Bộ Tư pháp.

⁴ UNCAC 2003 có hiệu lực từ ngày 14/12/2005.

⁵ UNODC (2009), *Hướng dẫn lập pháp về việc thực thi UNCAC*, Nxb Lao động, tr.35.

⁶ World Bank & UNDOC (2009), *Stolen Asset Recovery: Management of Returned Assets: Policy Considerations* (THTS thất thoát: Quản lý những tài sản đã hồi hương: Các khuyến nghị chính sách), truy cập tại: https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/StAR/StAR_Publication_-_ManagementReturnedAssets.pdf, tr. 108.

1.2. Thu hồi tài sản tham nhũng theo Công ước năm 2003 của Liên hợp quốc về chống tham nhũng (UNCAC 2003)

UNCAC 2003 quy định về thu hồi tài sản tham nhũng gồm các biện pháp thu hồi tài sản tham nhũng thông qua tương trợ tư pháp hình sự, các biện pháp khác liên quan đến nhiều lĩnh vực và chủ thể khác nhau (hoạt động tổ tụng dân sự, hình sự, hành chính; xây dựng, hoàn thiện hệ thống chính sách, pháp luật quốc gia về nhận diện, phát hiện, truy tìm, phong tỏa, tạm giữ, tịch thu, trả lại tài sản tham nhũng; hợp tác quốc tế về thu hồi tài sản...). UNCAC 2003 cũng quy định việc quốc gia thành viên áp dụng các biện pháp nhằm ngăn chặn, tạm giữ, tịch thu, hoàn trả tài sản tham nhũng như: (1) Cơ chế đảm bảo hiệu lực trực tiếp của các lệnh phong tỏa hoặc tịch thu do toà án của một quốc gia thành viên khác ban hành; (2) Cơ chế tịch thu tài sản không dựa trên phán quyết của toà án, đặc biệt khi người phạm tội đã chết, lẩn trốn hoặc vắng mặt, hoặc trong các trường hợp khác; (3) Cơ chế khởi kiện vụ án dân sự bởi một quốc gia thành viên khác, cho phép quốc gia thành viên đó thu hồi tài sản với tư cách là nguyên đơn; (4) Cơ chế tịch thu tài sản có nguồn gốc từ nước ngoài thông qua xét xử tội rửa tiền hoặc các tội danh khác; (5) Cơ chế sử dụng lệnh của toà án về bồi thường thiệt hại cho một quốc gia thành viên khác và toà án công nhận quốc gia thành viên khác đó là chủ sở hữu hợp pháp của tài sản tham nhũng; (6) Cơ chế chủ động công khai thông tin với một quốc gia thành viên khác mà không cần phải có yêu cầu của quốc gia thành viên đó; (7) Cơ chế hợp tác quốc tế về thu hồi, hoàn trả tài sản.

1.3. Các hình thức thu hồi tài sản tham nhũng theo hướng dẫn của các tổ chức quốc tế

Hội thảo khu vực lần thứ 11 của Sáng kiến ADB/OECD về chống tham nhũng khu vực Châu Á – Thái Bình Dương tại Hà Nội, Việt Nam nhấn mạnh: *Tham nhũng đã vượt qua khuôn khổ của một quốc gia, trở thành vấn nạn của khu vực và toàn cầu. Các quốc gia trên toàn thế giới đang đẩy mạnh liên kết, tạo sức mạnh tổng hợp để đẩy lùi tham nhũng. Trong bối cảnh đó, các cơ chế hợp tác khu vực và liên khu vực là*

vô cùng cần thiết; các hoạt động hợp tác xuyên quốc gia nhằm chia sẻ thông tin, kinh nghiệm phòng, chống tham nhũng, trong hỗ trợ điều tra chung đang được đẩy mạnh thực hiện⁷.

Theo Hướng dẫn kỹ thuật về việc thực thi UNCAC của Cơ quan phòng, chống ma túy và tội phạm của Liên hợp quốc (UNODC)⁸, có 08 hình thức thu hồi tài sản do tham nhũng chủ yếu, gồm: (1) *Áp dụng biện pháp tạm thời để bảo vệ tài sản cho tới lúc được thu hồi*, (2) *Thu hồi dựa trên tài sản (Object-based confiscation)* còn tồn tại và có thể xác định được; (3) *Thu hồi dựa trên giá trị của tài sản (Value-based confiscation)* khi tài sản tham nhũng đã bị tiêu hủy, hư hao hoặc chuyển đổi sang dạng thức khác mà không thể xác định được hoặc tài sản không còn tồn tại; (4) *Thu hồi tài sản thông qua kết tội (Conviction-based confiscation)*; (5) *Thu hồi tài sản không qua thủ tục kết tội (Non-conviction based confiscation)*; (6) *Thu hồi tài sản tham nhũng trực tiếp (direct recovery)* với cách thức: (i) Khởi kiện khẳng định quyền sở hữu đối với tài sản hiện có; (ii) Khởi kiện đòi bồi thường thiệt hại từ quốc gia hiện đang sở hữu tài sản được cho là do phạm tội mà có trên lãnh thổ quốc gia đó; (iii) *Trực tiếp công nhận hiệu lực và thi hành lệnh thu hồi tài sản tham nhũng của Tòa án nước ngoài đối với tài sản được xác định trên lãnh thổ nước mình*; (7) *Thu hồi tài sản tham nhũng gián tiếp (indirect recovery) theo đó một quốc gia thực thi một phán quyết của tòa án nước ngoài về thu hồi tài sản tham nhũng, tiến hành tịch thu và trả lại tài sản đó cho quốc gia có yêu cầu thông qua tương trợ tư pháp*; (8) *Cơ chế thương lượng nhận tội* với cơ quan công tố để được hưởng mức hình phạt nhẹ hơn so với cáo buộc ban đầu.

Trên thực tế, việc thu hồi tài sản tham nhũng rất phức tạp, đòi hỏi sự hợp tác giữa các cơ quan, các cấp có thẩm quyền trong nước hoặc các nước khác. Liên hợp quốc và Ngân hàng Thế giới (World Bank) đã đồng thiết lập Sáng kiến thu hồi tài sản bị đánh cắp (Stolen Asset Recovery Initiative – STAR) hướng dẫn công tác thu hồi tài sản tham nhũng bị tẩu tán ra nước ngoài, với quy trình thông qua tương trợ tư pháp gồm 05 bước: (1) thu thập thông tin tình báo và chứng

⁷ Hội thảo khu vực về phòng, chống tham nhũng lần thứ 11: “truy tìm dòng tiền bất hợp pháp, thu hồi tài sản và kê khai tài sản” (nguồn: <https://thanhtra.gov.vn> > asset_publisher > content...).

⁸ UNODC (2009), *Hướng dẫn lập pháp về việc thực thi UNCAC*, Nxb Lao động.

cứ, tìm kiếm tài sản; (2) xác minh, đóng băng, đảm bảo tài sản; (3) quy trình tại toà án; (4) thi hành lệnh của Toà án; (5) hoàn trả tài sản. Chương trình “Sáng kiến thu hồi tài sản bị đánh cắp” cũng đề xuất 05 phương thức chủ yếu để thu hồi tài sản, gồm: (1) thu hồi tài sản dựa trên kết án hình sự; (2) thu hồi tài sản không dựa trên kết án hình sự; (3) thu hồi tài sản thông qua quyết định hành chính, (4) thu hồi tài sản thông qua khởi kiện dân sự; (5) thu hồi tài sản dựa trên hành động/đề nghị từ cơ quan tài phán nước ngoài.

Từ quy định của UNCAC 2003 và hướng dẫn của các tổ chức quốc tế nêu trên, các phương thức pháp lý thu hồi tài sản tham nhũng bao gồm các nhóm chủ yếu như sau⁹:

Thứ nhất, thu hồi tài sản dựa trên tài sản có thể xác định được hoặc thu hồi dựa trên giá trị tài sản. Đối với tài sản có thể xác định được, cơ quan chức năng phải chứng minh được mối quan hệ giữa tài sản và hành vi phạm tội. Đối với tài sản không thể xác định được (vì đã bị tiêu hủy hoặc chuyển đổi sang những dạng thức khác) thì tiến hành thu hồi những tài sản hoặc tiền có giá trị tương đương với giá trị tài sản tham nhũng.

Thứ hai, thu hồi tài sản dựa trên bản chất của chế tài, gồm thu hồi tài sản dựa trên kết án và thu hồi tài sản tham nhũng không dựa trên kết án (tài sản có thể bị thu hồi mà không truy cứu trách nhiệm hình sự của nghi phạm).

Thứ ba, thu hồi tài sản tham nhũng dựa trên thẩm quyền tài phán, gồm 02 dạng chính là thu hồi trực tiếp và thu hồi gián tiếp. Với biện pháp thu hồi trực tiếp, các vụ kiện dân sự (theo Điều 53 UNCAC) có thể được xét xử khi bị cáo vắng mặt. Thu hồi gián tiếp là việc thực thi một phán quyết của toà án nước ngoài về thu hồi tài sản tham nhũng đã được chuyển tới lãnh thổ của nước có toà án xét xử, tiến hành tịch thu và trả lại tài sản đó cho quốc gia có yêu cầu. Điều 53 UNCAC 2003 quy định: “*Mỗi quốc gia thành viên, căn cứ vào pháp luật quốc gia, sẽ: (a) tiến hành các biện pháp cần thiết cho phép quốc gia thành viên khác khởi kiện vụ án dân sự tại toà án*

để xác định quyền hay quyền sở hữu đối với tài sản có được từ các tội được quy định trong Công ước này; (b) tiến hành các biện pháp cần thiết cho phép toà án quốc gia yêu cầu người thực hiện tội phạm phải bồi thường, đền bù cho quốc gia thành viên khác phải chịu thiệt hại từ tội phạm đó”. Theo Điều 54 UNCAC, các quốc gia có yêu cầu phải thông qua hoạt động tương trợ tư pháp cho các quốc gia khác để thu hồi tài sản tham nhũng.

2. Kinh nghiệm áp dụng các phương thức thu hồi tài sản tham nhũng ở một số nước trên thế giới

2.1. Tổng quan

Trong thực tiễn, các quốc gia trên thế giới (tiêu biểu được nêu trong nghiên cứu này là Hoa Kỳ, Vương Quốc Anh, Cộng hòa Pháp, Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, Thụy Sĩ, Australia, Thái Lan, ...) đều áp dụng những cách thức thu hồi tài sản tham nhũng theo hướng dẫn của các tổ chức quốc tế ở mức độ, phạm vi khác nhau, với 04 hình thức thức phổ biến thường tiến hành trong phạm vi quốc nội gồm¹⁰: (1) Thu hồi tài sản thông qua hình thức kết án (hình sự); (2) Thu hồi tài sản không qua hình thức kết án (hình sự); (3) Thu hồi tài sản thông qua thủ tục hành chính, và (4) Thu hồi tài sản thông qua thủ tục dân sự; đồng thời có hình thức (5) Thu hồi tài sản dựa trên hành động, đề nghị từ các cơ quan tài phán nước ngoài (thông qua cơ chế tương trợ tư pháp), được sử dụng trong trường hợp vụ việc có hành vi tâu tán tài sản ra nước ngoài hoặc có liên quan khác ở nước ngoài. Ví dụ: **Ở Hoa Kỳ**, có 02 hình thức phổ biến là thu hồi thông qua kết án hình sự và thu hồi không thông qua kết án hình sự (NCB), trong đó thu hồi tài sản thông qua kết án hình sự là biện pháp phổ biến nhất, biện pháp thu hồi tài sản không qua hình thức kết tội được áp dụng trong trường hợp người phạm tội bỏ trốn hoặc đã qua đời, chủ yếu nhằm vào tài sản tham nhũng mà không yêu cầu kết án người phạm tội¹¹. **Ở Vương Quốc Anh**, các cơ quan chức năng nỗ lực tịch thu tài sản trước hết thông qua các thủ tục hình sự, nếu tịch thu hình

⁹ Xem: Trần Thị Diệu Hương, Trần Ngọc Thủy, Trường Đại học Luật, Đại học Huế, *Thu hồi tài sản tham nhũng – thuận lợi và khó khăn khi Việt Nam thực thi công ước về chống tham nhũng*, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp, số 24 (472), tháng 12/2022; <http://www.lapphap.vn/Pages/tintuc/tinchitiet.aspx?tintucid=211573>, ngày 13/03/2023.

¹⁰ Lê Việt Sinh, Lê Tiên Viên, *Kinh nghiệm một số nước về thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://tapchitoaan.vn/kinh-nghiem-mot-so-nuoc-ve-thu-hoi-tai-san-tham-nhung>, ngày 27/11/2021 (Nguồn: kiemsat.vn).

¹¹ *Cách Trung Quốc, Mỹ thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://vnexpress.net/cach-trung-quoc-my-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-4483386.html>, 05/7/2022.

sự thất bại (do người phạm tội thoát án hình sự) thì có thể chuyển sang thu hồi tài sản không thông qua hình thức kết án (thu hồi tài sản được mua trực tiếp bằng tiền phạm tội), tiếp theo là đánh thuế thu nhập, thu hồi các công cụ phạm tội được thực hiện ở bất kỳ giai đoạn nào của tố tụng hình sự¹². Ở **Trung Quốc**, cá nhân có thể bị kết án tù chung thân, bị tịch thu tài sản hoặc nộp tiền phạt nếu phạm tội đưa hối lộ, quan chức nhận hối lộ có thể bị phạt tù, tử hình, tịch thu tài sản tùy theo mức độ nghiêm trọng, với 03 hình thức thu hồi tài sản tham nhũng gồm: tự nguyện hoàn trả, thủ tục tịch thu đặc biệt và hợp tác tương trợ tư pháp quốc tế¹³.

2.2. Thu hồi tài sản tham nhũng thông qua hình thức kết án hình sự

Thu hồi tài sản thông qua hình thức kết án (hình sự) là biện pháp thu hồi tài sản phổ biến nhất được hầu hết các quốc gia sử dụng, theo đó cơ quan thực thi pháp luật sẽ tiến hành vụ án hình sự và việc thu hồi tài sản được tiến hành sau khi có bản án có hiệu lực pháp luật. Trong các vấn đề cụ thể của hình thức này, cần lưu ý kinh nghiệm của các nước như:

Kinh nghiệm của **Vương Quốc Anh**, việc điều tra, truy tìm dấu vết tài sản tham nhũng và thu hồi của cơ quan thực thi pháp luật¹⁴, tiêu biểu là vụ điều tra cựu Thống đốc bang Plateau (Nigeria) Joshua Dariye khi có cáo buộc tham nhũng và biển thủ tài sản với nghi ngờ tài sản đó đang ở Anh¹⁵.

Kinh nghiệm của **Cộng hòa Pháp** về xác lập thẩm quyền điều tra của các cơ quan¹⁶, thu hồi trực tiếp tài sản trên thực tế cho một bên dân sự trong tố tụng hình sự, vụ án tham nhũng tiêu biểu liên quan tới cựu thị trường của Cannes, thành

phố Cannes -tham gia với tư cách là một bên dân sự trong tố tụng hình sự - đã đạt được lệnh bồi thường thiệt hại của toà án, nhưng không được bồi thường vật chất.

Kinh nghiệm của **Hoa Kỳ** trong việc truy tố tội vi phạm các điều khoản về kế toán, sổ sách và kiểm soát nội bộ với vụ việc tiêu biểu *Hoa Kỳ kiện công ty Siemens* và các chi nhánh tại Ác-hen-ti-na, Băng-la-đét và Vê-nê-zu-ê-la áp dụng thỏa thuận nhận tội đã chịu phạt 450 triệu đôla; hoặc vụ việc liên quan đến công ty BAE Systems hối lộ một số công chức nhằm có được hợp đồng bán vũ khí ở các nước khác nhau, đã dàn xếp được với Vương Quốc Anh và Hoa Kỳ về các khoản tài chính bị thu hồi. Tương tự, ở **Vương Quốc Anh**, vụ việc tiêu biểu là *Công ty TNHH Mabey & Johnson*, một doanh nghiệp xây dựng cầu, đã nhận tội đưa hối lộ cho công chức ở Gana và Ja-mai-ca và tiền lại quả bất hợp pháp cho chính quyền Saddam Hussein ở I-rắc thông qua các hợp đồng trong khuôn khổ Chương trình đổi dầu lấy lương thực của Liên hợp quốc¹⁷.

Kinh nghiệm của **Trung Quốc** thực hiện biện pháp tự nguyện hoàn trả tài sản tham nhũng trên cơ sở Điều 383 Bộ luật Hình sự, Điều 31 Luật Giám sát, với vụ việc tiêu biểu Xiao Jianming, cựu chủ tịch tập đoàn khai mỏ Yunna Tin thuộc sở hữu nhà nước, trong danh sách “100 đối tượng bị truy nã gắt gao nhất” Trung Quốc khi trốn sang Mỹ vào cuối năm 2012, tự nguyện hoàn trả số tài sản bất hợp pháp trị giá khoảng 250 triệu nhân dân tệ (37 triệu USD)¹⁸.

Kinh nghiệm của **Nhật Bản**¹⁹ về mô hình tịch thu tài sản dựa trên cơ sở kết tội theo nhiều văn bản pháp luật chuyên ngành²⁰, tạo điều kiện

¹² Lê Viết Sinh, Lê Tiến Viên, *Kinh nghiệm một số nước về thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://tapchitoaan.vn/kinh-nghiem-mot-so-nuoc-ve-thu-hoi-tai-san-tham-nhung>, 27 tháng 11 năm 2021 (theo kiemsat.vn).

¹³ Xem thêm: *Cách Trung Quốc, Mỹ thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://vnexpress.net/cach-trung-quoc-my-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-4483386.html>, ngày 05/7/2022.

¹⁴ Xem thêm: Jean-Pierre Brun, Larissa Gray, Clive Scott, Kevin M. Stephenson (2011), Tlđđ, trang 46.

¹⁵ Joshua C. Dariye v. The Federal Republic of Nigeria (2015), LCN/4379(SC).

¹⁶ Xem thêm: Jean-Pierre Brun, Larissa Gray, Clive Scott, Kevin M. Stephenson(2011), Tlđđ, trang 150, 174, 197, 201,202-203.

¹⁷ Xem thêm: Jean-Pierre Brun, Larissa Gray, Clive Scott, Kevin M. Stephenson (2011), Tlđđ, Hộp 2.4 tr.50; tr. 201-203.

¹⁸ Xem thêm: *Cách Trung Quốc, Mỹ thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://vnexpress.net/cach-trung-quoc-my-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-4483386.html>, ngày 05/7/2022.

¹⁹ Xem thêm: Lê Tiên, *Vụ Hợp tác quốc tế và Tương trợ tư pháp về hình sự, Viện kiểm sát nhân dân tối cao, Một số vấn đề về hợp tác tư pháp quốc tế trong thu hồi tài sản do phạm tội mà có - kinh nghiệm quốc tế và bài học kinh nghiệm cho Việt Nam* (tháng 12.2018).

²⁰ Nguồn tin: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/east-asia-the-pacific/japan/show-all.aspx>.

cho các cơ quan thực thi pháp luật thực hiện các biện pháp kê biên, phong tỏa, tạm giữ tài sản do phạm tội mà có ngay từ giai đoạn đầu để tòa án quyết định việc tịch thu khi xét xử vụ án hình sự.

Kinh nghiệm của *Hàn Quốc*²¹ về quy định đối với tài sản tham nhũng, nghiêm cấm hành vi nguy tạo tài sản thu được từ tội phạm một cách bất hợp pháp hoặc che giấu tài sản thu được (rửa tiền) và quy định về thu hồi tài sản tham nhũng dựa trên các đạo luật chung và chuyên ngành, các cơ quan có thẩm quyền thu hồi tài sản tham nhũng chung và chuyên biệt cho hoạt động thu hồi tài sản tham nhũng ở trong nước và đặc biệt là tài sản tham nhũng bị tẩu tán ra nước ngoài.

2.3. Thu hồi tài sản không qua hình thức kết án hình sự (NCB)

Tội phạm tham nhũng rất khó điều tra, chứng minh và truy tố. Trên cơ sở Điều 54.1(c) UNCAC 2003, nhiều quốc gia cho phép áp dụng quyền thu hồi tài sản của người bị tình nghi phạm tội mà không cần/không thể có phiên tòa hình sự để đưa ra phán quyết buộc tội, do họ đã chết, lẩn trốn, vắng mặt hoặc được miễn truy cứu trách nhiệm hình sự, hay không tìm được người thực hiện hành vi phạm tội nhưng tìm được tài sản, thậm chí khi tài sản đang do một bên thứ ba nắm giữ mà bên thứ ba này không bị kết án, bị truy cứu trách nhiệm hình sự nhưng cơ quan chức năng nhận thức được rằng tài sản do phạm tội mà có hoặc tài sản được sử dụng làm công cụ phạm tội.

Kinh nghiệm của Hoa Kỳ về thu hồi tài sản tham nhũng không qua thủ tục kết tội dựa theo tiêu chuẩn “bằng chứng ưu thế” (*preponderance of evidence, balance of probability*) [(theo Điều 983(c)(1), Phần 2 Luật Cải cách Thu hồi tài sản Dân sự (*Civil Asset Forfeiture Reform Act - viết tắt là CAFRA*) năm 2000]²², với ví dụ tiêu biểu về trường hợp tịch thu tiền mặt không thông qua

hình thức kết án là vụ việc *Ferdinand Marcos và Imelda Marcos* (Hoa Kỳ)²³ hoặc vụ việc *Vladimiro Montesinos và các cộng sự*, trong đó cố vấn của Tổng thống Pê-ru Alberto Fujimori, người đứng đầu cơ quan tình báo Pê-ru là Vladimiro Montesinos đã hồi lộ một nghị sỹ đảng đối lập mới đắc cử vào tháng 9 năm 2000, khoản tiền đó được phát hiện ở một số nền tài phán, trong đó có Hoa Kỳ.

Kinh nghiệm của Nhật Bản, khi không thể thu hồi tài sản trực tiếp do tham nhũng mà có, pháp luật cho phép việc thu hồi giá trị của tài sản đó do cơ quan Công tố xem xét, tính toán và kiến nghị Tòa án quyết định. Tòa án có thể ban hành lệnh khám xét và tịch thu để thu giữ tài sản theo kiến nghị của cơ quan Công tố²⁴.

Thụy Sĩ, Australia, Vương Quốc Anh, Thái Lan cũng là các quốc gia áp dụng thành công cơ chế thu hồi tài sản bất hợp pháp không qua kết tội hình sự²⁵. *Thụy Sĩ* là quốc gia ít tham nhũng nhất nhờ thực hiện hiệu quả Đạo luật Trả lại tài sản bất hợp pháp năm 2010. *Australia* tịch thu tài sản không giải thích được và tịch thu dân sự căn cứ vào Đạo luật Tài sản phạm tội năm 2002 (*Proceeds of Crime Act 2002*) với 02 hình thức thu hồi tài sản không qua thủ tục kết tội, do tòa án quyết định là: tịch thu tài sản không giải thích được và tịch thu dân sự. Hình thức thu hồi theo biện pháp kiện dân sự được áp dụng theo quy trình rất chặt chẽ và minh bạch. *Về thu hồi tài sản bất hợp pháp ngay trong giai đoạn điều tra, Vương Quốc Anh và một số nước* cho phép áp dụng quyền thu hồi tài sản của người bị tình nghi phạm tội ở bất cứ giai đoạn nào của tố tụng và có thể được sử dụng trong trường hợp không truy tố, hoặc trước khi truy tố hay trong trường hợp truy tố nhưng không thể kết án hình sự. *Thái Lan* thực thi Luật Chống rửa tiền năm 1999 và Luật

²¹ Xem thêm: Đoàn Trúc Phương, *Thu hồi tài sản tham nhũng ở Hàn Quốc và kinh nghiệm cho Việt Nam*, <https://kiemsat.vn/thu-hoi-tai-san-tham-nhung-o-han-quoc-va-kinh-nghiem-cho-viet-nam-63837.html>, ngày 14/06/2022 (nguồn: kiemsat.vn)

²² Xem thêm: Department of Justice (2020), *U.S. Asset Recovery Tools & Procedures: A Practical Guide for International Cooperation*, truy cập tại: https://star.worldbank.org/sites/default/files/2020-12/booklet_-_english_final_edited%20%281%29.pdf, trang 12.

²³ Xem thêm: Lê Viết Sinh, Lê Tiên Viên, *Kinh nghiệm một số nước về thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://tapchitoaan.vn/kinh-nghiem-mot-so-nuoc-ve-thu-hoi-tai-san-tham-nhung>, 27/11/2021 (theo kiemsat.vn).

²⁴ Xem thêm: Daiske Yoshida, Hiroki Kobayashi và Chiyo Toda (Latham & Watkins) (2014), *Asset recovery in 14 jurisdictions in the world (Tạm dịch: Thu hồi tài sản tại 14 nền tài phán trên thế giới)*, tldd, trang 74-75.

²⁵ Xem thêm: Lê Minh Trung, *Cơ chế thu hồi tài sản bất hợp pháp không qua thủ tục kết tội ở một số nước trên thế giới và tham khảo cho Việt Nam*, <https://phaply.net.vn/co-che-thu-hoi-tai-san-bat-hop-phap-khong-qua-thu-tuc-ket-toi-o-mot-so-nuoc-tren-the-gioi-va-tham-khao-cho-viet-nam-ky-2-a256525.html>, 24/02/2023-01/04/2023.

Chống tham nhũng năm 1999 để thiết lập cơ chế tịch thu tài sản không qua thủ tục kết án. Cán bộ nhà nước hoặc đã nghỉ việc nhà nước không quá 02 năm bị phát hiện có tài sản thu về hoặc tích lũy một lượng bất thường hoặc tăng lên rõ rệt hoặc có được tài sản không chính đáng do thực hiện nhiệm vụ, quyền lực.

Về thủ tục tịch thu đặc biệt và hợp tác tương trợ tư pháp quốc tế trong thu hồi tài sản tham nhũng, ở Trung Quốc, các thủ tục tịch thu tài sản đặc biệt trong trường hợp nghi phạm hoặc bị cáo bỏ trốn hay qua đời, việc xử lý các yêu cầu về tương trợ tư pháp (MLA), cũng như tịch thu và trả lại tài sản bất hợp pháp. Ủy ban Giám sát Quốc gia (NSC) thu hồi được tài sản lớn của rất nhiều “quan tham” chạy trốn ra nước ngoài thuộc danh sách “100 đối tượng bị truy nã gắt gao nhất” Trung Quốc; trong đó đáng chú ý là vụ việc *Xiao Jianming, cựu Chủ tịch tập đoàn khai mỏ Yunna Tin thuộc sở hữu nhà nước, trốn sang Mỹ vào cuối năm 2012* đã phải về nước và tự nguyện hoàn trả số tài sản bất hợp pháp trị giá khoảng 250 triệu nhân dân tệ (37 triệu USD). Hoặc vụ việc tiêu biểu *Cựu chủ tịch ủy ban chứng khoán Trung Quốc Liu Shiyu* thừa nhận tham nhũng, cơ quan chống tham nhũng quốc gia không truy cứu trách nhiệm hình sự và chỉ đưa ra hình thức phạt nhẹ, cho thấy cơ quan chống tham nhũng đã cố gắng không quy án tù tất cả quan chức vi phạm mà tùy thuộc bản chất vụ án và mức độ hợp tác, làm gương nhận tội đổi lấy sự khoan hồng²⁶.

2.4. Thu hồi tài sản thông qua thủ tục hành chính

Được xem là cơ chế tắt để tịch thu tài sản hoặc liên quan đến việc thực hiện hành vi phạm tội đã bị thu giữ trong quá trình điều tra, phương thức này có hiệu quả khi tài sản bị tịch thu có thể được di chuyển và thực hiện dưới sự kiểm soát của nhà nước. Việc thu hồi được thực hiện bởi một điều tra viên hoặc cơ quan có thẩm quyền (như đơn vị cảnh sát hoặc cơ quan thực thi pháp luật được chỉ định). Quá trình tịch thu sau khi thông báo về rủi ro đã được gửi đến chủ sở hữu hoặc người đang sở hữu tài sản và đã ban hành

thông báo công khai về khả năng tịch thu. Biện pháp này ngày càng được áp dụng rộng rãi và kết quả tích cực trong việc ngăn chặn tẩu tán tài sản tham nhũng. *Thụy Sĩ* là quốc gia tiêu biểu sử dụng biện pháp thu hồi tài sản bằng thủ tục hành chính, theo Đạo luật trả lại tài sản bất hợp pháp năm 2010, Luật Tương trợ tư pháp quốc tế. Cách thức tịch thu tài sản thông qua thủ tục hành chính được áp dụng rộng rãi, thu được nhiều kết quả tích cực (nhanh và giảm thiểu các chi phí) đối với chủ sở hữu hợp pháp, hoặc người chiếm hữu trước khi giữ đã bỏ tài sản bị thu giữ. Các mệnh lệnh hành chính và các biện pháp tương tự có thể đóng băng tài sản trước khi có yêu cầu chính thức đầy đủ, bổ sung cho quy trình tương trợ tư pháp.

2.5. Thu hồi tài sản thông qua thủ tục dân sự

Là một trong những biện pháp được ghi nhận tại Điều 53 (a) UNCAC 2003, theo đó chủ thể bị thiệt hại từ hành vi tham nhũng (thể nhân, pháp nhân hoặc Nhà nước), thông qua một vụ kiện dân sự tại Tòa án trong nước hoặc nước ngoài để xác lập quyền sở hữu đối với tài sản được cho là do phạm tội mà có (đòi lại tài sản) và/hoặc kiện đòi bồi thường thiệt hại, đền bù.

Ở Hoa Kỳ, thu hồi lợi ích có được từ các hành vi sai trái hoặc làm giàu bất hợp pháp thường được Ủy ban Tỷ giá và Chứng khoán và Bộ Tư pháp tiến hành qua các vụ kiện dân sự hoặc vụ án hình sự nhằm thực thi Luật Chống các hành vi tham nhũng nước ngoài²⁷. Hình thức khởi kiện dân sự để thu hồi tài sản tham nhũng gồm: (i) Khởi kiện đòi bồi thường thiệt hại; (ii) Khởi kiện dựa trên tính vô hiệu của hợp đồng; (iii) Khởi kiện khẳng định quyền sở hữu đối với tài sản; trong đó, hình thức khởi kiện dựa trên tính vô hiệu của hợp đồng được dựa trên căn cứ rằng, hợp đồng có được là do gian lận và sự đồng thuận bị tác động bởi tham nhũng. *Ở Vương Quốc Anh*, trong một vụ án liên quan tới tiền và bất động sản ở Luân Đôn (Anh) được nắm giữ dưới tên của một công chức tham nhũng của Nigiê-ria, các cuộc điều tra đã được tiến hành bởi Cảnh sát thủ đô Luân Đôn và kết quả là một người quản lý tài sản đó đã bị kết án hình sự tới

²⁶ Xem thêm: *Án tham nhũng khác thường ở Trung Quốc*, <https://vnexpress.net/an-tham-nhung-khac-thuong-o-trung-quoc-4000001.html>, ngày 22/10/2019.

²⁷ Xem thêm: Nguyễn Hà Thanh, *Khởi kiện dân sự để thu hồi tài sản tham nhũng – kinh nghiệm quốc tế và khuyến nghị cho Việt Nam*, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp số 11 (411) tháng 6/2020. Nguồn: <http://www.lapphap.vn/>; <https://hpu.vn/thong-tin-khoa-hoc/khoi-kien-dan-su-de-thu-hoi-tai-san-tham-nhung—kinh-nghiem-quoc-te-va-khuyen-nghi-cho-viet-nam-8663.html>.

rửa tiền. Tiếp theo bản án này, một công ty luật của Anh đã khởi kiện vụ án dân sự tại Toà án tối cao Luân Đôn và kết quả là tài sản bị đánh cắp đã được thu hồi về cho Ni-giê-ria²⁸. *Vụ án cổ Tổng thống Zambia Frederick Chiluba* là ví dụ tiêu biểu cho phương pháp truy tố hình sự, khởi kiện dân sự và thu hồi tài sản dựa trên hành động, đề nghị từ các cơ quan tài phán nước ngoài²⁹.

2.6. Thu hồi tài sản dựa trên hành động/đề nghị từ các cơ quan tài phán nước ngoài (thông qua cơ chế tương trợ tư pháp)

Trường hợp tài sản do tham nhũng được tẩu tán ra nước ngoài, việc thu hồi tài sản thường rất phức tạp, phải tiến hành hợp tác quốc tế và phụ thuộc sự hỗ trợ từ các cơ quan có thẩm quyền của nước ngoài. Theo Cẩm nang hướng dẫn của World Bank & UNODC (2011)³⁰, quá trình này kết hợp sử dụng yêu cầu tương trợ không chính thức và chính thức để tìm kiếm, có được thông tin, chứng cứ, áp dụng các biện pháp tạm thời, tịch thu và cuối cùng là thu hồi tài sản.

Trong thực tế, cách thức thu hồi tài sản tham nhũng từ nước ngoài được áp dụng phổ biến là hợp tác quốc tế với nước ngoài thông qua các yêu cầu tương trợ tư pháp (Mutual Legal Assistance Requests) của tòa án³¹. Trong lĩnh vực này, *Hàn Quốc* hợp tác quốc tế về thu hồi tài sản tham nhũng³² bằng cách tham gia Công ước UNCAC 2003, Công ước về chống hối lộ của OECD, Hiệp ước MLA song phương với 30 quốc gia trên thế giới và gia nhập Công ước của Hội đồng châu Âu về tương trợ tư pháp trong các vấn đề hình sự, có mạng lưới tương trợ tư

pháp với 74 quốc gia; nội luật hoá khá đầy đủ chế định hợp tác quốc tế về thu hồi tài sản tham nhũng trong quá trình thu thập thông tin, bằng chứng, truy tìm, kê biên và thu hồi tài sản tham nhũng ở nước ngoài và hỗ trợ thu hồi tài sản tham nhũng của quốc gia khác bị tẩu tán ở Hàn Quốc thông qua Luật tương trợ tư pháp quốc tế trong lĩnh vực hình sự. Kinh nghiệm của *Nhật Bản*³³, *Trung Quốc*³⁴, *CH Pháp*³⁵, *Vương Quốc Anh*³⁶, *Hoa Kỳ*³⁷ cũng tiêu biểu để Việt Nam nghiên cứu, vận dụng. Một vài ví dụ thực tiễn như: Khi truy tố cựu Thủ tướng U-krai-na, ông Pavlo Lazarenko, về tội rửa tiền, các công tố viên đã xác lập thẩm quyền thông qua chứng minh rằng tiền nhận được thông qua các ngân hàng ở San Francisco, California (Hoa Kỳ) là tài sản có được từ các hành vi vôi vĩnh và hối lộ diễn ra ở U-krai-na; hoặc trong vụ thu hồi tài sản tham nhũng của cựu Tổng thống Peru Alberto Fujimori năm 2000-2001, số lượng 48 triệu USD ở Thụy Sĩ, CH Peru đã chọn phương án truy tố các nghi phạm có hành vi tham nhũng trong nước sau đó thu hồi tài sản ở nước ngoài bằng yêu cầu tương trợ tư pháp và các bản miễn trừ trách nhiệm mà không đề nghị Thụy Sĩ điều tra hoạt động buôn bán ma túy và rửa tiền liên quan tới Vladimiro Montesinos³⁸.

3. Một số khuyến nghị chung về hoàn thiện cơ chế thu hồi tài sản tham nhũng của Việt Nam từ kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới

Trong tiến trình hoàn thiện thể chế về thu hồi tài sản trong các vụ án tham nhũng/kinh tế, pháp

²⁸ Xem thêm: Jean-Pierre Brun , Larissa Gray , Clive Scott , Kevin M. Stephenson, *ltdđ*, tr.201-203.
²⁹ Xem thêm: *Các nước thu hồi tài sản tham nhũng như thế nào?* <https://vov.vn/chinh-tri/cac-nuoc-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-nhu-the-nao-878760.vov>, ngày 03/08/2021.
³⁰ Xem thêm: Ngân hàng Thế giới - Cơ quan Phòng, chống Ma túy và Tội phạm của Liên hợp quốc, *Cẩm nang về thu hồi tài sản: Hướng dẫn dành cho người thực hiện, thuộc Chương trình Sáng kiến Thu hồi tài sản bị đánh cắp*.
³¹ Xem thêm: Jean-Pierre Brun , Larissa Gray , Clive Scott , Kevin M. Stephenson, *ltdđ*, trang 202-203; 50, 174, 197.
³² Xem thêm: Đoàn Trúc Phương, *Thu hồi tài sản tham nhũng ở Hàn Quốc và kinh nghiệm cho Việt Nam*, <https://kiemsat.vn/thu-hoi-tai-san-tham-nhung-o-han-quoc-va-kinh-nghiem-cho-viet-nam-63837.html>, ngày 14/06/2022, (nguồn: kiemsat.vn)
³³ Xem thêm: Lê Tiến, *Một số vấn đề về hợp tác tư pháp quốc tế trong thu hồi tài sản do phạm tội mà có - kinh nghiệm quốc tế và bài học kinh nghiệm cho Việt Nam* (tháng 12.2018).
³⁴ Xem thêm: *Cách Trung Quốc, Mỹ thu hồi tài sản tham nhũng*, <https://vnexpress.net/cach-trung-quoc-my-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-4483386.html>, ngày 05/7/2022.
³⁵ Xem thêm: Jean-Pierre Brun , Larissa Gray , Clive Scott , Kevin M. Stephenson (2011), *ltdđ*, trang 150, 174, 197.
³⁶ Xem thêm: Jean-Pierre Brun , Larissa Gray , Clive Scott , Kevin M. Stephenson (2011), *ltdđ*, *hộp 7.4* – trang 150.
³⁷ Xem thêm: Jean-Pierre Brun , Larissa Gray , Clive Scott , Kevin M. Stephenson (2011), *ltdđ*, *hộp 7.4* – tr. 150.
³⁸ *Các nước thu hồi tài sản tham nhũng như thế nào?* <https://vov.vn/chinh-tri/cac-nuoc-thu-hoi-tai-san-tham-nhung-nhu-the-nao-878760.vov>, ngày 03/08/2021.

luật Việt Nam hiện đã có những quy định tương đối đầy đủ về các biện pháp, trình tự, thủ tục thu hồi tài sản có liên quan đến hành vi tham nhũng, kinh tế thông qua 02 cơ chế chủ yếu là: (i) Thu hồi tài sản theo quyết định hành chính của người có thẩm quyền trong hoạt động thanh tra khi có đủ căn cứ kết luận tiền bị chiếm đoạt, sử dụng trái phép hoặc bị thất thoát do hành vi vi phạm pháp luật gây ra theo quy định của pháp luật thanh tra; (ii) Thu tài sản liên quan đến tội phạm tham nhũng, kinh tế theo bản án, quyết định có hiệu lực của Tòa án. Các hình thức này được thực hiện thông qua cơ quan thi hành án dân sự; phù hợp với quy định của pháp luật tố tụng hình sự về trách nhiệm chứng minh tội phạm và yêu cầu về bảo đảm quyền con người.

Tuy vậy, cơ chế thu hồi tài sản tham nhũng ở Việt Nam hiện cũng đang có nhiều khó khăn, vướng mắc, hạn chế như chưa đồng bộ, chưa thống nhất hoặc có những điểm chưa thực sự phù hợp với các quy định của UNCAC (ví dụ Điều 54); nhiều vấn đề bất cập về biện pháp cần thiết kê biên, phong tỏa tài sản phòng chống việc người phạm tội và người thân của họ có đủ thời gian để che giấu hoặc tìm cách hợp pháp hóa thu nhập, tài sản bất hợp pháp, hoặc về tài sản do bị can, bị cáo chuyển ra nước ngoài và phải lập yêu cầu tương trợ tư pháp về hình sự, đề nghị quốc gia có liên quan kê biên, phong tỏa, tịch thu và trả lại cho nhà nước Việt Nam³⁹; phương thức thu hồi tài sản tham nhũng không qua kết án hình sự, đặc biệt là khởi kiện dân sự, chưa được chú trọng áp dụng.

Đề hoạt động thu hồi tài sản tham nhũng đạt được hiệu quả cao hơn ở Việt Nam, cần đẩy mạnh nghiên cứu và kết hợp nhiều giải pháp đồng bộ, trong đó hoàn thiện pháp luật quốc gia phù hợp với pháp luật quốc tế, nhất là các điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên, các cam kết quốc tế của Việt Nam, là giải pháp chủ đạo. Về tổng thể, từ việc nghiên cứu quy định, hướng dẫn của các tổ chức quốc tế và kinh nghiệm của

một số nước trên thế giới – như nêu trên, quá trình này cần được tiến hành theo hướng: Tích cực ký kết, tham gia các điều ước quốc tế song phương/đa phương về thu hồi tài sản tham nhũng và các hoạt động liên quan khác, nhất là cơ chế tương trợ tư pháp về hình sự giữa các quốc gia trong việc phong tỏa, thu hồi tài sản của người phạm tội đã tẩu tán ở nước ngoài; tích cực thực hiện có hiệu quả các Hiệp định, thoả thuận quốc tế có nội dung liên quan đến thu hồi tài sản tham nhũng mà Việt Nam đã ký kết, trong đó có hoạt động nội luật hóa cam kết quốc tế, chú trọng sửa đổi, bổ sung quy định pháp luật cụ thể về sử dụng đa dạng các phương thức thu hồi tài sản tham nhũng theo kinh nghiệm của các nước trên thế giới phù hợp với điều kiện thực tiễn Việt Nam./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Công ước năm 2003 của Liên hợp quốc về chống tham nhũng (United Nations Convention against Corruption - viết tắt là UNCAC 2003), có hiệu lực từ ngày 14/12/2005;

2. Daisuke Yoshida, Hiroki Kobayashi và Chiyo Toda (Latham & Watkins) (2014), Asset recovery in 14 jurisdictions in the world (Tạm dịch: Thu hồi tài sản tại 14 nền tài phán trên thế giới);

3. Department of Justice (2020), U.S. Asset Recovery Tools & Procedures: A Practical Guide for International Cooperation, truy cập tại: https://star.worldbank.org/sites/default/files/2020-12/booklet_-_english_final_edited%20%281%29.pdf;

4. Đoàn Trúc Phương, Thu hồi tài sản tham nhũng ở Hàn Quốc và kinh nghiệm cho Việt Nam, <https://kiemsat.vn/thu-hoi-tai-san-tham-nhung-o-han-quoc-va-kinh-nghiem-cho-viet-nam-63837.html>, ngày 14/06/2022;

5. Lê Minh Trung, Cơ chế thu hồi tài sản bất hợp pháp không qua thủ tục kết tội ở một số nước trên thế giới và tham khảo cho Việt Nam, <https://phaply.net.vn/co-che-thu-hoi-tai-san-bat-hop-phap-khong-qua-thu-tuc-ket-toi-o-mot-so-nuoc-tren-the-gioi-va-tham-khao-cho-viet-nam->

³⁹ Xem thêm: Trần Thị Diệu Hương, Trần Ngọc Thúy, Trường Đại học Luật, Đại học Huế, *Thu hồi tài sản tham nhũng – thuận lợi và khó khăn khi Việt Nam thực thi công ước về chống tham nhũng*, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp số 24 (472), tháng 12/2022; Nguyễn Văn Dũng (Vụ Nghiệp vụ 2, Tổng cục Thi hành án dân sự, Bộ Tư pháp), *Hoàn thiện thể chế về thu hồi tài sản trong các vụ án tham nhũng, kinh tế*, <https://tapchitoaan.vn/hoan-thien-the-che-ve-thu-hoi-tai-san-trong-cac-vu-an-tham-nhung-kinh-te6899.html>, ngày 11/08/2022. (nguồn: tcdepl.moj.gov.vn); *Giải pháp trong việc thu hồi tài sản bị chiếm đoạt trong các vụ án tham nhũng, kinh tế*, <https://baochinhphu.vn/giai-phap-trong-viec-thu-hoi-tai-san-bi-chiem-doat-trong-cac-vu-an-tham-nhung-kinh-te-102220731173331118.htm>, 31/07/2022.

ky-2-a256525.html, ngày 24/02/2023 - 01/04/2023

6. Lê Việt Sinh, Lê Tiến Viên, Kinh nghiệm một số nước về thu hồi tài sản tham nhũng, <https://tapchitoaan.vn/kinh-nghiem-mot-so-nuoc-ve-thu-hoi-tai-san-tham-nhung>, ngày 27/11/2021 (nguồn: kiemsat.vn);

7. Ngân hàng Thế giới và Cơ quan Phòng, chống Ma túy và Tội phạm của Liên hợp quốc, Cẩm nang về thu hồi tài sản: Hướng dẫn dành cho người thực hiện, thuộc Chương trình Sáng kiến Thu hồi tài sản bị đánh cắp.

8. Nguyễn Hà Thanh, Khởi kiện dân sự để thu hồi tài sản tham nhũng – kinh nghiệm quốc tế và khuyến nghị cho Việt Nam, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp số 11 (411) tháng 6/2020).

9. Nguyễn Văn Dũng, Hoàn thiện thể chế về thu hồi tài sản trong các vụ án tham nhũng, kinh tế, <https://tapchitoaan.vn/hoan-thien-the-che-ve->

[thu-hoi-tai-san-trong-cac-vu-an-tham-nhung-kinh-te6899.html](https://tapchitoaan.vn/hoan-thien-the-che-ve-thu-hoi-tai-san-trong-cac-vu-an-tham-nhung-kinh-te6899.html), ngày 11/08/2022. (nguồn: tedcpl.moj.gov.vn);

10. Trần Thị Diệu Hương, Trần Ngọc Thúy, Thu hồi tài sản tham nhũng – thuận lợi và khó khăn khi Việt Nam thực thi công ước về chống tham nhũng, Tạp chí Nghiên cứu Lập pháp số 24 (472), tháng 12/2022);

11. UNODC (2009), Hướng dẫn lập pháp về việc thực thi UNCAC, NXB Lao động.

12. World Bank & UNDOC (2009), Stolen Asset Recovery: Management of Returned Assets: Policy Considerations (Thu hồi tài sản thất thoát: Quản lý những tài sản đã hồi hương: Các khuyến nghị chính sách), truy cập tại: https://www.unodc.org/documents/corruption/Publications/StAR/StAR_Publication_-_ManagementReturnedAssets.pdf.

XÓA BỎ LAO ĐỘNG CƯỖNG BỨC HOẶC BẮT BUỘC THEO PHÁP LUẬT VIỆT NAM, GÓC NHÌN TỪ LIÊN MINH CHÂU ÂU VÀ MỘT SỐ QUỐC GIA THÀNH VIÊN

(Tiếp theo trang 81)

Ở khía cạnh khác, Chính phủ cần chủ động xây dựng “Chính sách nguồn cung ứng có trách nhiệm” để có thể phòng chống và ngăn chặn LDCB trong chuỗi cung ứng như “Chính sách về nhân dân xã hội” của Chính phủ Italy, hoặc khung pháp lý để doanh nghiệp chú trọng vào trách nhiệm xóa bỏ LDCB hoặc không nhập khẩu sản phẩm, hàng hóa từ LDCB như EU./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Phạm Trọng Nghĩa (2014), *Thực hiện các công ước cơ bản của Tổ chức lao động quốc tế (ILO) tại Việt Nam: Cơ hội và thách thức*, Nxb. Chính trị quốc gia – Sự thật, tr.62.

2. Trịnh Thị Thu Hiền (2020), “Hoàn thiện quy định về cưỡng bức lao động”, Tạp chí Dân chủ và Pháp luật, số 4, tr.25-30.

3. Ngô Ngọc Diễm, Lê Văn Năm (2016), “Bàn về tội cưỡng bức lao động trong luật hình sự Việt Nam”, Tạp chí Nghề luật, số 6/2016, tr.18-21.

4. Đào Mộng Điệp, Mai Đăng Lưu (2015), “Nội luật hóa quy định của Công ước 29 về lao

động cưỡng bức và bắt buộc năm 1930”, Tạp chí Nghề luật, Số 2/2015, tr.30-32.

5. Nguyễn Khánh Phương (2016), “Kiến nghị hoàn thiện pháp luật về chống lao động cưỡng bức, thực hiện cam kết của Việt Nam trong hiệp định đối tác xuyên Thái Bình Dương”, Nghiên cứu lập pháp, số 18/2016, tr.50-56.

6. Lê Thị Vân Anh (2021), “Đánh giá tính tương thích của Bộ luật Hình sự năm 2015 về tội mua bán người, tội mua bán người dưới 16 tuổi với quy định của Nghị định thư về phòng ngừa, trấn áp và trừng trị việc buôn bán người, đặc biệt là phụ nữ và trẻ em”, Tạp chí Nghề luật, Số 3/2021, tr.53-59.

7. Van Linh (2022), “Hoàn thiện quy định về tội ‘Cưỡng bức lao động’ theo Điều 297 BLHS 2015”, Vietnam Lawyer journal.

<https://lsvn.vn/hoan-thien-quy-dinh-ve-toi-cuong-buc-lao-dong-theo-dieu-297-bo-luat-hinh-su-20151650036106.html>.